

BÍRÓ JÁNOS

A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK BŰNCSELEKMÉNYÉNEK VIZSGÁLATA, KIEMELT FIGYELEMMEL A HELYSZÍNI SZEMLE TARTÁSÁRA

1. Preambulum

Hazánk az elmúlt években folyamatosan mélyreható társadalmi, politikai és gazdasági változásokon ment keresztül. Az átalakulás érintette a Rendőrség szervezetét és személyi állományát, az általuk végzett szakfeladatokat, az ehhez biztosított költségvetést. Mindezek a vonatkozó normák szüntelen változtatását is eredményezték. E folyamatokkal egyidejűleg természetesen a rendészeti szervek működési közegét képező társadalmi jelenség, a bűnözés is folyamatosan változik. Egyszerre szembesülünk a biztonságos élethez fűződő fokozott társadalmi elvárásokkal, a bűnözés visszaszorításának állandóan magas szinten jelentkező kötelezettségével. A közrend összes törvényes eszközzel való biztosítása mellett az emberi, állampolgári jogokat mindenkor tiszteletben tartjuk. A Rendőrség e tényezőktől befolyásolva végzi feladatait és így ér el eredményeket a bűnözés térnyerésének korlátozása terén. A problémák megoldásának, a nehézségek leküzdésének megingathatatlan alapja az erkölcs és a rend, nem pedig az erőszak vagy a káosz. A Rendőrségnél ez a fegyelemben, a tudatosságban, a jogszabályok betartása és betartatása mellett való rendíthetetlen elkötelezettségben nyilvánul meg. Megjelenik abban is, hogy tudjuk, mikor mit kell tennünk és abban is, hogy van elképzelésünk arról, mit és hogyan akarunk tenni, akár rendkívüli helyzetekben is.

Magyarország uniós és schengeni tagállamként is meg kell felelnie annak a nemzetközi és hazai követelménynek, hogy a mindenkor változó társadalmi, gazdasági, politikai, jogi struktúrában emelni szükséges a bűnözés elleni küzdelem színvonalát, hatékonyságát. Az állampolgárokat érő kriminalitás hagyományos területein javítani kell a bűncselekmények elleni fellépés eredményességét. A meghatározásra kerülő feladatoknak az aktuális problémákra és a jövőre vonatkozó várható tendenciákra kell megfelelő válaszokat tartalmazniuk. Külön kiemelő a Kelet-Európában, Ázsiában, Afrikában élő emberek helyzete, akik eddig családban, kisebb kultúrközösségekben éltek, az azokban kialakult erkölcsi szabályok szerint. Ebből kiszakadva rájuk a régi magatartások már nem kötelezőek, sőt azok gyakorlása gyakran hátrányosnak bizonyul. Másrészt az idegen környezetben szinte személytelenné válnak, a régebbi környezetükben kialakult gátlásaik többé nem tartják vissza őket a deviáns viselkedésektől²⁰⁸, bűncselekmények elkövetésétől. Mindehhez jelentősen hozzájárul az őket befogadó ország lakosságának nem kevésszer tapasztalható ellenséges magatartása. Az alap helyzetértékelésben érinteni szükséges a konkrét bűnügyi

²⁰⁸ A deviancia latin elemekből álló összetett szó, olyan társadalmi normáktól való eltérést jelent, amelyeket egy közösség vagy a társadalom jelentős része elfogad. A mai szóhasználat deviánsnak nevez mindent, ami a társadalomban a szokásostól, az elfogadotttól eltér. A deviánsviselkedés relatív, történelmi kortól, adott társadalomtól, sőt a társadalom meghatározott csoportjától függ az, hogy egy cselekvés deviánsnak számít-e. A deviancia szó a köznyelv részévé vált, egyre szélesebb értelemben kezdték használni. A szociológia és a pszichológia szakszavaként ma is a bűnözés, az alkoholizmus, az öngyilkosság, a droghasználat, illetve az elmebetegség társadalmi okainak vizsgálatakor használatos.

helyzetet, a jogszabályi háttérrel, a feladatokat végző rendőrségi szervezeti struktúrát, valamint az ehhez rendelt technikai és humán erőforrásokat, illetve az együttműködésbe bevonható társszervekkel kapcsolatos elképzeléseinket. A változásokhoz új metodikák bevezetése, illetve régi, jól bevált, de már nem alkalmazott módszerek visszaállítása szükséges a bűncselekmények észlelésétől a tettes kézre kerítésén át a vádelőkészítés befejezéséig.

Elő kell mozdítani a bűnfelderítésben résztvevő szervek és személyek dinamikus szakmai alkalmazkodását. Folyamatos oktatással, képzéssel, rendszeresen és tervszerűen kell választ adnunk az aktuális bűnügyi helyzet prioritásaira, kihívásaira.

2. Helyzetbemutató

Az értékelt időszakban, a családon belüli erőszak kategóriájába tartozó jogsértések közül, országosan 12.243, Hajdú-Bihar megyében pedig 918 esetben (országos adat 7,4 %-a) indult eljárás. (Netzsaru adatbázis 2011.03.03-ai adatai alapján)²⁰⁹

	2003*	2004	2005	2006	2007	2008.	2009.	2010.
Országos	6346	9999	9101	8542	7747	11669	12043	12243
Hajdú-Bihar megye	514	849	857	782	679	952	874	918
%	8	8,5	9,4	9,2	8,8	8,1	7,2	7,4

*A Netzsaru adatbázis 2003.03.27-től tartalmazza az ide vonatkozó adatokat.

Hajdú-Bihar megyében a családon belüli erőszak kategóriájába tartozó, ismertté vált bűncselekmények száma 2009-ben 8 %-kal csökkent az előző évi adatokhoz képest, 2010-ben viszont 5 %-kal emelkedett a 2009-es adatokhoz képest. Az országos adatokhoz viszonyítva 2003. óta – azaz amióta ide vonatkozó adatok rendelkezésre állnak – tavaló volt a legkisebb arányú a Hajdú-Bihar megyei esetek száma.

A megyei adatok megoszlása az alábbiak szerint alakult:

Bűncselekmény megnevezése	Családon belüli erőszak	
	2009.	2010.
Emberölés (kísérlet+befejezett)	7	6
Testi sértés	361	370
Kényszerítés	2	1
Személyi szabadság megsértése	18	24
Magánlaksértés	29	49
Zaklatás	191	231

²⁰⁹ Budapesti adatok lásd 1. és 2. számú mellékletek. Az elemzést a Budapesti és a Hajdú-Bihar Megyei Bűnmegelőzési Osztály 2010. évi jelentéseit alapul véve végeztem el. Debrecenben 27 évig éltem, 6. éve a BRFK-n teljesítek hivatásos rendőri szolgálatot.

Levéltitok megsértése	1	1
Közúti veszélyeztetés	3	-
Kiskorú elhelyezésének megváltoztatása	2	6
Kiskorú veszélyeztetése	34	52
Tartás elmulasztása	43	38
Erőszakos közösülés	6	7
Szemérem elleni erőszak	9	9
Megrontás	1	2
Tiltott pornográf felvétellel visszaélés	-	1
Szemérem sértés	1	-
Közveszélyokozás	2	4
Garázdaság	96	80
Önbíráskodás	10	2
Lopás/betöréses lopás	31	22
Rablás	3	1
Zsarolás	5	4
Rongálás	18	8
Jármű önkényes elvétele	1	-

A számadatokat elemezve megállapítható, hogy azok többségét (40,3 %) a testi sértés teszi ki. Ezt követi a zaklatás, (25,2 %), majd a garázdaság (8,7 %). Természetesen az ismertté vált emberölés, erőszakos közösülés, szemérem elleni erőszak, rablás, zsarolás tényállásokat megvalósító esetek száma hiába viszonylag alacsony, ezek a cselekmények tárgyi súlyuk miatt is kiemelt figyelmet érdemelnek. 2010-ben az előző évhez képest emelkedett a családon belüli erőszak kategóriájába tartozó, ismertté vált testi sértés, személyi szabadság megsértése, magánlaksértés, zaklatás, kiskorú elhelyezésének megváltoztatása, kiskorú veszélyeztetés törvényi tényállását megvalósító bűncselekmények száma. Csökkent az emberölés, a kényszerítés, a tartás elmulasztás, garázdaság, önbíráskodás és rablás száma. Az elkövetők és a sértettek nemek szerinti megoszlása a következőképpen alakult:

Sértetti oldal szerinti megoszlás:

- nő sértett:	731 (79 %)
- férfi sértett:	187 (20 %)
- gyk. sértett:	48 (5 %)
- fk. sértett:	99 (10 %)
- 60 év feletti sértett:	134 (14 %)

Elkövetői oldal szerinti megoszlás:

- férfi elkövető:	810 (88 %)
- nő elkövető:	108 (11 %)
- gyk. elkövető:	2 (0,2 %)
- fk. elkövető:	93 (10 %)
- 60 év feletti elkövető:	126 (13 %)

Leggyakrabban a sértett egy háztartásban él az elkövetővel (35%), ezt követik azok az esetek, amikor a sértett korábban házas- ill. élettársa volt az elkövetőnek (29%-a), ezek együtt az összes eset közel kétharmadát teszik ki. (64%) Más háztartásban élő sérelmére került elkövetésre a bűncselekmény az esetek 10%-ában, valamint 7 olyan bűncselekmény (0,7%) vált ismertté, amelyre gyermekotthonban nevelkedő kiskorúak között került sor.

A bűncselekmények elkövetésének helyszínei változatos képet mutatnak, előfordult lakás, ház, ház udvara, házhoz tartozó helyiség, ház-lakás bejárata előtti terület, lépcsőház, hétvégi kert, utca, park, nyilvános helyek. A legjellemzőbb helyszín természetesen a család otthona és a hozzá tartozó helyiségek, területek, azaz a lakás és annak udvara.²¹⁰

A családon belüli erőszak fogalmkörébe vonható jogsértések²¹¹ legnagyobb része bántalmazással, azaz tevőleges magatartással valósul meg, néhány esetben azonban a mulasztás is bántalmazásként értelmezhető. A fizikai bántalmazások közül a legsúlyosabb következménnyel az emberölés jár. A testi sértések eredménye a sérülés, az egészségromlás, a betegség kialakulása. Minden olyan cselekmény ide tartozhat, mely ezeket előidéz. A bűncselekmények megalapozott gyanúja esetén a nyomozás elrendelése soron kívül megtörténik. Minden esetben helyszíni szemlét²¹² foganatosítanak, a sértett kihallgatására kerül sor, a magánindítvány és orvosi látlelet beszerzésére haladéktalanul intézkednek.

Fizikai bántalmazásnak minősül a szexuális visszaélés is, amely a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekményekben²¹³ csúcspontot ki, de legtöbbször van előzménye.

²¹⁰ A Hajdú-Bihar Megyei Büntetőeljárásügyi Osztály jelentése alapján.

²¹¹ Számos vizsgálat adatai egyértelműen utalnak arra, hogy az erőszakos bűncselekmények nagy részét a családon belül, rokonok sérelmére követik el. A gyermekbántalmazás néven összefoglalható cselekedetek formáit magyar törvények az alábbiak szerint csoportosítják, definiálják: 1. fizikai erőszak; 2. szexuális erőszak; 3. érzelmi erőszak; 4. gyermekjólét; 5. veszélyeztetettség.

²¹² Tanulmányomban a családon belüli erőszak körében előforduló valamennyi bűncselekménnyel nincs lehetőségem foglalkozni, ebből kiemeltet az erőszakos közönséget, de abból is csak a helyszíni szemléről röviden.

²¹³ Hajdúnánási Rendőrkapitányság forrnyom keretében azonnali intézkedéseket foganatosított egy hajdúdorogi lakossal szemben, mert 2007. 07. 18-án 22.30 órakor tett bejelentés alapján a 13 éves unokáját egy évvel ezelőtt fenyegetéssel, erőszakkal közönsülésre kényszerítette, mely eset kb. 4 hónapja és a bejelentést megelőző 3 nappal ugyancsak megismétlődött. A bejelentésben foglaltakat a sértett tanúvallomása megerősítette. A sértetten elvégzett nőgyógyászati vizsgálat alapján megállapítást nyert, hogy a 13 éves kislány 3-4 hónapos terhes. A bejelentést tevő édesapa vallomása alapján elmondta, hogy mikor apját kérdőre vonta gyermeke megerősökölése miatt, őt ököllel 3 alkalommal arcul ütötte. Az elkövető otthonából ismeretlen helyre távozott. A nyomozás a Btk. 197. §. (1) bek-be ütköző és minősülő erőszakos közönsülés büntett miatt került elrendelésre az elkövetővel szemben, rövid időn belül elfogták, majd vele szemben az eljárást lefolytatták. Vö. Bíró Gyula: Kriminológia. Debreceni Egyetem - ÁJK, Debrecen, 2010. 256. o.

Simogatás, együtt fürdés, meztelenkedés egymás előtt, szexuális tartalmú beszélgetések, ilyen kifejezések használata és más körülmények jelzés értékkel bírnak. A személyi-erkölcsi integritás megsértésének sajátos esete a tiltott pornográf felvétel készítése, melynek már a tartását is büntetni rendeli hatályos törvényünk.²¹⁴

A fővárosban az értékelt időszakra nézve a kerületi rendőrkapitányságok és a BRFK Bűnügyi Főosztálya valamint a Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály által megküldött adatok alapján 1375 esetben került elrendelésre nyomozás "családon belüli erőszak" tárgykörébe tartozó bűncselekmény esetében. Az elmúlt évekhez képest ez továbbra is növekedést mutat (2007. - 730, 2008. - 1174). Az elkövetések döntő része magánlakásban történt, az esetek harmadában alkalmaztak személyes szabadságot korlátozó intézkedést. Az eljárásokat kapitányságonként eltérően 10-50%-ban megszüntették jellemzően bizonyíték hiányában, illetve áttették a bíróságra. Az értékelt év során bejelentések és saját kezdeményezések alapján 546 esetben intézkedett rendőr olyan eseménynél, mely az intézkedő rendőr véleménye alapján besorolható az adott témakörbe. Ez utóbbi szám 5 kerület jelentése alapján állapítható meg, nem a valós helyzetet tükrözi s jóval kevesebb a valóságnál, hisz több rendőrkapitányság jelentésében egyáltalán nem jelzi, hogy értékelt időszakban sor került volna intézkedésre. Ismerve a témakör szociológiai illetve elkövetési sajátosságait elmondható, hogy nem minden intézkedésből lesz eljárás, így valószínűsíthető az is, hogy jelentősen több „egyszerű” intézkedés történik a témakörben. A fenti társadalmi értékelésén túl megállapíthatjuk, hogy más okból sem lehet pontos. Az értékelést a NetZsarú által szolgáltatott adatokból kívántam elkészíteni. A NetZsarú adatait figyelembe véve, 1251 elrendelt nyomozást találunk, mely némileg csökkent a 2008. éves adatokhoz képest is, hisz akkor a központi adatok alapján 1444 családon belüli és kiskorúak sérelmére elkövetett bűncselekmény történt a fővárosban.²¹⁵

3. Közbiztonsági tapasztalatok

A családon belüli erőszak kategóriájába tartozó jogsértések kapcsán a legtöbb intézkedést a kapitányságok közrendvédelmi állománya foganasítja. Az intézkedéseket kiváltó okokat elemezve megállapítható, hogy az erőszakos cselekmények elkövetése az esetek többségében visszavezethető az alkoholfogyasztásra. Gyakori, hogy az ittasan hazatérő apa konfliktusba kerül a család tagjaival és őket, vagy valamelyikőjüket - sokszor a többiek jelenlétében - bántalmazza. Az érintett családok egy részénél életvezetési nehézségek és a válási kultúra hiánya is megfigyelhető.

Az esetek jelentős részénél az egyenruhás rendőr pusztá megjelenése az indulatok lecsillapodását eredményezte, és a határozott intézkedés következtében normalizálódott a

²¹⁴ „A Budapesti Rendőr-főkapitányság büntetőeljárást folytatott Nagy Z. J. 44 éves budapesti lakos ellen tiltott pornográf felvétellel visszaélés, megrontás, valamint erőszakos közösülés büntette miatt az alábbiak szerint: Z. J. budapesti lakásán több alkalommal találkozott két 15 éves lánnyal, akik intézetben nevelkedtek, onnan szöktek meg. Z.J. mindkettőjük családjának jó ismerőse, barátja volt, akivel rendszeresen találkoztak mielőtt intézetbe kerültek és azután is. Rendszerint hozzá szöktek ki az intézetből az eljárás során megállapítást nyert, hogy Z. J. a lányokkal többször közösült, egyikük az aktus idején 12. életévét, míg a másik lány a 14. életévét sem töltötte be. Z. J. a lányokkal töltött szexuális együttlétüket 10 darab videó kazettán is megörökítette, melyet a nyomozhatóság a lakásán lefoglalt a lányok elmondták, hogy Z. J. olykor erőszakosan, durván, testi erejének felhasználásával kényszerítette őket a nemi aktusra.” (A családon belüli erőszak elleni hatékonyabb rendőri fellépés lehetőségei. ORFK tájékoztató 110/1/2003. 9. o.)

²¹⁵ BRFK Bűnmegeelőzési Osztály 2010. májusi előterjesztése a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról.

helyzet. Az intézkedő kollégák törekednek a cselekmény kiváltó okainak megismerésére, és tájékoztatják az érintetteket a rendelkezésükre álló jogérvényesítési lehetőségekről. Ugyanakkor nehézségekkel is szembesülnek, melyek az alábbi pontokban kerültek összefoglalásra:

- Az intézkedő rendőrnek a helyszínen nem mindig van lehetősége a feleket - gyermekeket - külön, nyugodt körülmények között meghallgatni és az esetleges veszélyeztetettséget egyértelműen megállapítani.
- A sértett az elszenvedett sérelmeket esetenként felnagyítva, eltúlozva, indulataitól erősen vezérelve adja elő, megnehezítve ezzel az objektív ténymegállapítást.
- Kívülálló tanút vagy tanúkat felkutatni nem mindig lehet, a szomszédok, ha tudnak is a problémás családok gondjairól, sokszor nem szívesen mondják azt el.
- A bejelentő fél mindössze annyit szeretne, hogy az intézkedő rendőrről csillapítsa le a kedélyeket - úgy mond „fegyelmezzé meg” a másik felet - a további intézkedések láttán már nem együttműködő.

A témakörhöz kapcsolódó problémák megoldásában eljáró hatóságok több alkalommal kértek rendőri segítséget, elsősorban azokban az esetekben, amikor munkatársaik nagyobb veszélynek vannak kitéve a szükséges intézkedések érvényesítése során. A segítségkérés általában bírói, illetve gyámhivatali döntés alapján, a kiskorú elszállítására, vagy átadására a másik szülőnek, illetve a kiskorú ideiglenes elhelyezésének végrehajtására irányult. A körzeti megbízottak rendszeres, helyenként napi kapcsolatban állnak a gyermekjóléti szolgálatok munkatársaival.

4. Bűnügyi tapasztalatok

4.1. Megállapítások

A bűnügyi tapasztalatok elemzése során megállapítható, hogy a családon belül elkövetett erőszakos cselekmények ismertté válása sokszor függ attól, hogy a sérülés mértéke milyen. Amennyiben az orvosi kezelést von maga után – és a kezelőorvos értesíti a rendőrséget – az illetékes nyomozó hatóság megindítja az eljárást. Amennyiben orvosi kezelésre nem kerül sor, feltételezhetően nagy számban maradnak látenciában az esetek, mivel szégyenérzet, a család összetartása, az anyagi függőség, a gyermekek stb. miatt a sértettek sokszor nem tesznek feljelentést.

A családon belüli erőszakos ügyek felderítését nehezíti, hogy a sértettek általában huzamosabb időn át elszenvedett bántalmazások és megaláztatásokot követően fordulnak csak a rendőrséghez. A nyomozások során alapvető probléma, hogy kívül álló tanú általában nincs, az érdekeltek rokoni kapcsolatban vannak, így fenn áll a reális veszélye annak, hogy az eljárás későbbi szakában kibékülnek a felek és módosítják vallomásukat vagy megtagadják annak megtételét. A családon belüli erőszak fogalomkörébe tartozó bűncselekmény gyanúja esetén a nyomozás elrendelésére a Be. 170. §-ának (3) bekezdésében foglalt határidőn belül sor kerül. A magánindítvány előterjesztésére történő nyilatkozatás soron kívül megtörténik.

A gyermekek sérelmére elkövetett cselekményeknél a kiskorú vallomásának beszerzése nehézkes. Bizonyos kor és szellemi érettségi szint alatt nehezen hallgatható meg

a gyermek, illetőleg pszichológus vélemény szükséges ahhoz, hogy meg lehessen állapítani a gyermek elmondásának életszerűségét, ill. az esetleges szülői ráhatást.

A kiemelt ügyek elemzése során megállapítható volt, hogy az elkövetők jellemzően indulati cselekmények következtében merítették ki a törvényi tényállást, a hozzátartozók az esetek többségében italozás hatására fordultak egymás ellen és okoztak egymásnak sérülést.

A női elkövetőket többnyire a hosszan tartó fizikai és lelki elnyomás juttatja ilyen helyzetbe és kijelenthető, hogy magatartásuk csak abban a pillanatban és csak a sértetté vagy áldozattá váló személyre veszélyes. A tettelegességhez nem egy esetben dolog elleni erőszak is párosul, amely a házastárs, élettárs ruházatára, a lakás nyílászáróira, esetenként különböző berendezési tárgyakra irányul. Az ügyek vizsgálatával kapcsolatban elmondható, hogy sok esetben a nyomozási határidők elhúzódsát eredményezi a sértett személyek pszichológus szakértővel, a gyanúsítottak elme orvosi, illetve pszichológus szakértővel történő megvizsgálata.

A lakókörnyezetben végzett adatgyűjtés, tanúkutatás nehézségei fentebb már említésre kerültek, viszont több esetben eredményes volt a gyermeket tanító pedagógusok kihallgatása. A tanú és áldozatvédelmi szempontok vizsgálata során megállapítható hogy a feljelentések, vallomások jegyzőkönyvbe történő rögzítése a lehetőségekhez mérten kultúrált körülmények között, a személyiségi jogok tiszteletben tartásával történik, kiemelt figyelmet fordítva arra, hogy ezen cselekményeket lehetőleg semmilyen körülmény ne zavarja meg, és csak a jogszabályban meghatározott személyek legyenek jelen. Minden kapitányság ügyfélszolgálati helyén megtalálhatóak a sértettek jogait, valamint a kárenyhítési eljárás szabályait tartalmazó tájékoztató kiadványok.

A családon belüli erőszakos cselekmények speciális voltából adódik, hogy itt az esetek többségében értelmetlen a személyi adatok zártan történő kezelése. „Gyermek-meghallgató” helyiség²¹⁶ továbbra is hazánkban viszonylag kevés rendőrkapitányságon található. A traumatizált áldozat vallomásának videóra való rögzítése sajnos nem gyakorlat. A kirívóan brutális bántalmazások testfelületen látható nyomairól szokott fényképfelvétel készülni, a sértett hozzájárulásával. Az ügyekben eljáró nyomozók, vizsgálók többnyire speciális végzettséggel nem rendelkeznek, az ügyek szignálása során a parancsnok igyekszik pedagógus, szociális végzettséggel, nagyobb empátiával rendelkező, „idősebb” - jó esetben 30 év fölötti - kollégákat kijelölni az eljárások lefolytatására.

4.2. Helyszíni szemle tartása erőszakos közönség bűncselekmény során

A helyszíni szemle megtartása minden esetben kötelező, valamint a lefolytatása hosszabb ideig tart, mivel a nyomozó hatóságtól mindenre kiterjedő nyomozás teljesítését követeli meg. A helyszíni szemle jellemzője, hogy általában halasztást nem tűrő, helyettesíthetetlen és eredeti formájában megismételhetetlen eljárási cselekmény. Egy múltban lejátszódott esemény tükré. A helyszíni szemlére támaszkodik az egész további eljárás. A szemlén elkövetett bármilyen hiba a későbbiekben nem korrigálható! A helyszíni

²¹⁶ A Budapesti Rendőr-főkapitányság keretén belül az V. kerületi Rendőrkapitányság épületében 2003. január 29-én a helyi önkormányzat és más civil szervezetek közreműködésével, speciális meghallgató szoba került kialakításra. Az átadást követő évek tapasztalatai alapján megállapítható, hogy az V. kerületi kapitányságon kívül főleg a belső kerületek veszik igénybe a szobát, de jellemzően kihasználatlanul van. A VI., XV., XX. és XXI. kerületi rendőrkapitányság saját erőből alakított ki áldozatvédelmi helyiséget, melynek berendezése az ott elhelyezett gyermekjátékok lehetőséget nyújtanak a gyermekek meghallgatására is. Ezek a szobák jellemzően az adott kollégák irodái, melyek így már több funkciót is ellátnak.

szemle feladatai: 1. a bűncselekmény elkövetési helyének vizsgálata, és ezzel az eredményes nyomozás feltételeinek biztosítása; 2. annak megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény, s ha igen, milyen bűncselekmény történt; 3. olyan adatok összegyűjtése, amelyekből a bűncselekmény lefolyására és az elkövető személyére következtetni lehet.²¹⁷

Mivel az erőszakos közöszlés a „helyszínes bűncselekmények” közé tartozik, ezért elengedhetetlen annak a helynek a megtekintése, átvizsgálása, ahol a bűncselekményt elkövették. Forrányomon felderítés keretében, általában halaszthatatlan nyomozási cselekményként kerül végrehajtásra. Nagyon fontos, hogy a szemle megkezdéséig a helyszínt biztosítani kell. A helyszín fogalmát tágra kell értelmezni, vagyis ide számítandók azok a helyek is, ahol a tettes és az áldozat akár együtt akár külön, a cselekmény előtt vagy után közvetlenül megfordult. A helyszín lezárása nem csupán abból áll, hogy szalaggal veszik körül. A hatékony helyszínkezelési tervben meg kell határozni az egyetlen útvonalat, amelyen az ott tevékenykedők be- és kijuthatnak.²¹⁸ Ujjnyomok elsősorban zárt helyen, lakóhelyiségben, raktárban, munkahelyen elkövetett bűncselekmények helyszínén bizonyíthatják a sértett vagy a tettes ott tartózkodását.²¹⁹ Szabadban történt erőszakos közöszlés megvalósulásakor a lábnyomok, vagy más hasonló tárgyi elváltozások alapján sor kerülhet nyomkövető kutya indítására, amely kedvező esetben eredményezheti a menekülés útvonalának megállapítását, a tettes által eldobott tárgyak felkutatását, sőt akár a tettes elfogását is.

Hajszálak és textilszálak gyakran kapnak helyet a deliktum bizonyítása során. Ondó-, vér- és hüvelyváladék foltok utáni kutatás elsősorban a sértett és a tettes ruházatán ígér eredményt, de ezek maradványát akár bútorokon, gépkocsi üléseken, szőnyegeken és leggyakrabban lepedőn lehet megtalálni. Hajmintájának, illetve a megfelelő terület szőrmintájának összehasonlító fénymikroszkópos vizsgálatát elvégezve, megállapítható, hogy kitől származnak, illetve kitől való származásuk zárható ki.²²⁰

A bűncselekmények felderítésében és bizonyításában a modern kriminalisztika megköveteli a helyszínen található biológiai anyagmaradványok szakszerű és tudományos alapokon nyugvó vizsgálatát. A biológiai anyagmaradványok közül az emberi szörképletek, hajszálak a legkülönbébb bűncselekmények helyszínén fellelhetők, így megtalálhatók pl.: az életellenes, a vagyon elleni bűncselekményekben, a közlekedési balesetekben, és az erőszakos nemi közöszlésekben.²²¹

Mintavételre vonatkozó előírásokat tartalmazza a 2/1988 (V. 19.) IM rendelet II. fejezete. Fanzörzetminta vétele szükséges a szexuális bűncselekmények esetén. A szexuális tevékenységgel párosult élet elleni bűncselekményeknél a helyszín alapos átkutatásakor szükséges és fontos a hajszálakon kívül rögzíteni a szőrszálakat is. A hatósági boncolás során a tetem külvizsgálatakor ügyelni kell a testfelszínhez tapadt, a testváladékba, vérbe beleszáradt szőrszálakra, valamint a nemi szerveken esetleg fellelhető idegen szőrszálakra. Ezeket a boncolás során feltétlenül biztosítani kell és egyidejűleg szeméremszőr mintát is venni kell. Nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél a sértett és gyanúsított ruházatának átvizsgálásakor a felső- és alsóruházaton fellelhető összes szőrszálát célszerű biztosítani a későbbi szakértői vizsgálat számára. Egyéni feljelentés alapján induló erőszakos

²¹⁷ Bővebben lásd Bíró Gyula: Kriminalisztika. Debreceni Egyetem - ÁJK, Debrecen, 2010. 89. o. és 263. o.

²¹⁸ Richard Platt: Tettesek és tetthelyek 13. o.

²¹⁹ Kovács Gyula: Az erőszakos közöszlés bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. törvény módosítását követően Belügyi Szemle 2000 4-5. szám 51. oldal

²²⁰ Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet honlapja: www.bszi.hu

²²¹ Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet honlapja: www.bszi.hu

közösülések esetében sokszor az orvosi vizsgálat során sikerül rögzíteni olyan szeméremszőröket, melyek nem a sértettől származnak, és a szakértői vizsgálat a gyanúsítottól való származást igazol. A vizsgálat során megállapítható:

- a vizsgált szál emberi eredetű vagy állati eredetű,
- hajszál vagy szőrszál,
- milyen módon vált le a testről,
- szerkezeti jellegzetességei, színe, vastagsága,
- esetleges sérüléseinek jellegét,
- fizikai és kémiai behatás jelei (pl. hőhatás, maró anyag okozta elváltozás),
- egyéb jellegzetességeket (pl. festés, hajbetegség),
- további azonosításra alkalmas-e,
- egyedi azonosítás céljából milyen további vizsgálatok végezhetőek el (pl. DNS-en²²² alapuló vizsgálat²²³),
- az azonosításra alkalmas hajszálak és emberi eredetű szőrszálak (szeméremszőrzet, esetenként bajusz, illetve szakáll) esetében adott személyek hajmintájának, illetve a megfelelő terület szőrmintájának összehasonlító fénymikroszkópos vizsgálatát elvégezve, megállapítható, hogy kitől származnak, illetve kitől való származásuk zárható ki.²²⁴

5. Bűnmegelőzési tapasztalatok

5.1. Távoltartás

A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról 2009. évi LXXII. törvény 2010. évi végrehajtásának értékelése során az alábbiak nyertek megállapítást:

A vizsgált időszakban Hajdú-Bihar megye helyi rendőri szervei 51 esetben hoztak határozatot ideiglenes megelőző távoltartásról, míg a fővárosban elenyésző 35 esetben került sor határozat meghozatalára. A bántalmazással minden esetben megvalósult a büntetőtörvénykönyv valamelyik törvényi tényállása, legtöbbször a könnyű testi sértés, a súlyos testi sértés, illetve annak kísérlete, valamint a magánlaksértés. A meghallgatások során, illetve a tanúk által elmondottak alapján megállapítható, hogy már az ideiglenes megelőző távoltartásról szóló határozat meghozatala előtt több esetben is voltak bántalmazások és fenyegetések a családokban. A helyi szervek jelentései alapján megállapítható, hogy a legnagyobb gondot az eljárás időigényessége okozza, illetve az,

²²² A DNS-vizsgálatok óriási előnye más vizsgálatokkal szemben az egyediség (annak az esélye, hogy két ember DNS-mintája megegyezik azonosítási módtól függően: 1:100 millióhoz/1:30 milliárdhoz, az egyetűjű ikrek kivételével), állandóság (több ezer évig fennmarad akár), sokoldalúság, és több célra való alkalmazhatóság. Hátrányai: költséges, időigényes, bonyolult eljárás, hiányoznak az általánosan elfogadott szabványok. Tremmel Flórián - Fenyvesi Csaba - Herke Csongor: Kriminálisztika. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2009. 111. o.

²²³ A DNS olyan vegyület, amely személyazonosításra alkalmas, az átöröklés folytán minden élő sejtben megtalálható, aránya egy sejten belül állandó és egy adott fajra, agy az emberre is jellemző. Tremmel Flórián-Fenyvesi Csaba-Herke Csongor: Kriminálisztika Tankönyv és Atlasz 2005, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 107. oldal

²²⁴ Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet honlapja: www.bszi.hu

hogy ezalatt az egyébként is alacsony létszámú közterületi állomány más feladatoktól kerül elvonásra, esetenként olyan szinten, hogy egyáltalán nem marad máshova küldhető járőr. A kerületi kapitányságok jelentéseikben minden esetben kihangsúlyozzák, figyelemmel az Intézkedésre, nagy hangsúlyt fektetnek a gyermek és fiatalok eltűnési ügyeinek vizsgálatánál a családra, annak negatív illetve pozitív szerepére. A jelentésekből összegezve megállapítható, hogy fővárosban a fiatal és gyermekkorú eltűnési ügyben csak két esetben, a VII. kerületi Rendőrkapitányságon folytatott eltűnésben fogalmaztak meg egyértelműen megállapítható kapcsolatot családon belüli erőszakra. A családokban zajló rossz kapcsolatra, disszonanciákra, szerény körülményekre azonban több esetben hivatkoztak. A legtöbb eltűnésnél okként elkóborlás, baráti kapcsolatok, kalandvágy, illetve iskolai okok voltak megjegyezve, azonban klasszikusként megfigyelhető az elhanyagolás, amikor a gyerek nem kapja meg a megfelelő figyelmet, sok esetben rossz körülmények között él.

5.2. Gyermekvédelmi tapasztalatok

A családon belüli erőszakkal kapcsolatos bűncselekmények megelőzése terén leginkább az érintett intézmények, szervezetek együttműködésével, a gyermekvédelmi jelzőrendszer tökéletesítésével és széleskörű felvilágosító tevékenységgel érhető el eredmény. A jelzésekkel, értesítésekkel kapcsolatos megyei számadatok 2010. évben az alábbiak szerint alakultak²²⁵:

Jelzés fajtája	2010. év
Gyermekjóléti szolgálat felé: (gyermek veszélyeztetettségének jelzése)	683
- családból történő eltűnés jelzése	91
- egyéb veszélyeztetettség jelzése	592
Jegyző (gyámhivatal) értesítése:	780
- veszélyeztetett gyermek ideiglenes hatályú elhelyezéséről	2
- fiatalok által elkövetett szabálysértésről	225
- gyermekkorúval szemben hozott elutasító, v. megszüntető határozat	69
- fiatalok bűncselekmény elkövetésével való gyanúsításáról	484
ÖSSZESEN:	1463

²²⁵ Hajdú-Bihar Megyei RFK Bűnmegelőzési Osztály kimutatása

A jelzésekről készített megyei összesített adatokat - kérésüknek megfelelően - havonta megküldik a megyei bűnmegelőzési osztályok az illetékes Közigazgatási Hivatal Megyei Gyámhivatalának, gyermekvédelmi ellenőrzési tevékenységük elősegítése céljából.

A megyék rendőri szerveinek prevenciók tevékenysége oktatási intézményekben, gyermektáborokban, tantestületi értekezleteken, gyermekvédelemben érintett intézmények munkatársai körében szociális otthonokban, a D.A.D.A. és az ELLEN-SZER programok oktatásában valamint a média nyújtotta lehetőségek igénybe vételében nyilvánul meg. A különböző fentebb felsorolt helyszíneken és fórumokon ez évben - a D.A.D.A és az ELLEN-SZER programok óráin túl - a megyék által megtartott közel 5000 előadás kb. fele érintette a családon belüli erőszak témakörét is. A megyékben a D.A.D.A. program 1992. óta, az ELLEN-SZER pedig 2006. óta folyik, melyek témakörei között megtalálható a családon belüli erőszak is. Az Országos Rendőr-főkapitányság „Képzés az áldozatvédelem és a családon belüli erőszak területén” című projektjének keretében a megyei rendőr-főkapitányságok állományából 25-30 fő képzését szervezték és valósították meg. A fővárosban értékelt időszakban 456 esetben készítettek gyermekvédelmi jelzést. Ez több mint az elmúlt években készített jelentések száma, azonban nem teljes képet mutat, hisz több kapitányság az intézkedés ellenére nem küldi meg osztályunknak a jelzést, illetve jelentésében nem számadatot ír, hanem a tény, hogy „minden szükséges esetben jelzésüket megküldték”. Probléma még az is, hogy a kapitányságok egy része az összes ügyben tett jelzések számát küldte meg jelentésében, mely alapján nem leszűrhető, hogy hány esetben történt családon belüli erőszak. A kapitányságok a 2009-es évben már pozitívabb tapasztalatokról számoltak be az együttműködések terén a gyermekjóléti szolgálatokkal.

6. Összegzés

Összességében megállapítható, hogy a családon belüli erőszak kategóriájába tartozó cselekményekkel²²⁶ kapcsolatos feladatokat a különböző szolgálati ágak a vonatkozó normák szerint ellátják. A tárgykörben foganatosított intézkedések jogszerűségével és szakszerűségével kapcsolatban - az esetek jellege és körülményei miatt sokszor hálátlan feladatok ellenére - problémák nem merültek fel, viszont az elvégzett munka kimutatását célzó adminisztratív tevékenység nem mindig pontos és visszaellenőrizhető, emiatt tökéletesítésre szorul. A családon belüli erőszak kezelésében érintett állami- és civil szervezetekkel való együttműködés a megyében mindenhol jó, a rendőrség ez irányú tevékenységével kapcsolatos visszajelzések rendszerint elismerőek. A családon belüli erőszak széles körben tapasztalható társadalmi jelenség, ugyanakkor sajnálatos módon a mai napig „jól őrzött titok”, vagyis a szakemberek és a statisztika elől is nagyrészt rejtve maradó jogsértés. Az is egyértelmű tény, hogy nagyon sok esetben nem jut a rendőrség tudomására a családon belüli erőszak, hanem már csak a legszélsőségesebb esetekben. Tudomásunk van

²²⁶ Pl.:1. R. E. 2010.12.17.-én 23.00 óra -00.00 óra közti időben Debrecenben élő G.K. volt élettársához erőszakkal bement. Cselekménye során a ház bejárati ajtaját berúgta, a bent lévő volt élettársával dulakodott, őt nyakánál erősen szorította, fojtogatta, lökdöste. Később a helyszínről a rendőrség kitérkezése előtt távozott. 2010.12.18-án 04.40 órakor a sértett távollétében a helyszínre ismét visszatért, oda ismét bement, a ház zárt szobai ajtaját berúgta, ott a később haza érkező sértettet megvárta, de már ekkor nem bántalmazta. A rendőrök a helyszínről előállították. A sértettnek 8. napon belül gyógyuló sérülései keletkeztek.

2.Z. P. bejelentése alapján indult eljárás Dr. Z. T. budapesti lakos ellen, aki 2010.11.12.-én 13.20 órakor az édesapjával, annak debreceni családi házában szóváltásba keveredett. A szóváltást követően édesapját mellkason rúgta, valamint nyakát megszorította, melynek következtében 8 napon belüli könnyű sérüléseket szenvedett el az elsődleges orvosi vélemény alapján.

arról is, hogy ha az áldozatok civil szervezetekhez fordulnak segítségért, akkor azt azzal a kikötéssel teszik, hogy nem akarnak rendőrségi ügyet, így a rendőrségnek nem jut tudomására a konkrét eset. Számtalan olyan eset van, amikor a sértett „megbocsát”, ad még egy esélyt és visszafogadja az agresszort, még akkor is, ha vele szemben távollattartást kezdeményezett. A sértettek egy része azért nem kér segítséget, mert tisztában van azzal a ténnyel, hogy a hatóságok nem tudnak részére új lakást, munkahelyet, „személyazonosságot” biztosítani, így inkább tűri a kialakult helyzetet addig a pontig, amikor már a rendőrség hivatalból indít eljárást.²²⁷

I. sz. melléklet

2010. év fővárosi adatai²²⁸

Kerület	Áldozatok				Elkövetők			
	Fő	Neme		Jellemzői (számszaki) (korosztály szerint f/f/nő)	Fő	Neme		Jellemzői (számszaki) (korosztály szerint f/f/nő)
		Férfi	Nő			Férfi	Nő	
I. ker.	8	1	7	Fiatalkorú 1/1 Felnőttkorú 0/6	5	5	-	Felnőttkorú férfi
II. ker.	17	4	13	1 gyermek	17	15	2	2 fő 60 évnél idősebb férfi
III. ker.	35	4	31	3 gyermek	38	33	5	-
IV. ker.	235	42	193	-	-	192	39	-
V. ker.	22	4	18	-	21	20	1	-
VI. ker.	106	10	96	(95 fő 18 és 60 év között)	108	102	6	-
VII. ker.	61	8	53	-	59	48	11	-
VIII. ker.	73	11	62	-	72	65	8	-
IX. ker.	38	1	37	Kiskorú 3	38	37	1	-
X. ker.	135	22	113	Gyermekkorú: 10 Fiatalkorú: 14 Felnőtt: 129	135	22	113	Gyermekkorú: 8 Fiatalkorú: 47 Felnőtt: 80
XI. ker.	98	25	73	-	-	88	10	-
XII. ker.	21	8	13	-	23	14	8	-
XIII. ker.	100	20	80	Gyermekkorú 6/1 Fiatalkorú 1/3 60 idősebb 4/5	100	89	11	Fiatalkorú: - 60-nál idősebb: 5/0
XIV. ker.	295	110	185	-	161	128	33	-
XV. ker.	90	26	64	-	73	59	14	-
XVI. ker.	36	13	23	-	36	23	13	-
XVII. ker.	56	16	40	Kiskorú: 5/5	53	42	11	-
XVIII. ker.	137	28	109	Gyermekkorú 20 Fiatalkorú 5 60 év felett: 8	136	111	25	60 év fölött 5
XIX. ker.	68	10	58	Gyermekkorú 7 Időskorú 6/3	68	59	9	-
XX- XXIII ker.	94	13	81	-	94	81	13	-
XXI. ker.	22	2	20	-	22	18	4	-
XXII. ker.	58	25	33	Gyermekkorú 13/9 Fiatalkorú 2/7 60 év felett: 3/2	50	38	12	Fiatalkorú 0/3 60 év felett 1/2
Összesen:	1805	403	1402	-	1648	1299	349	-

²²⁷ Összefoglaló jelentés 2010. évben a családon belüli erőszakkal kapcsolatban. Készítette a BRFK Bűnmegelőzési Osztály

²²⁸ Összefoglaló jelentés 2010. évben a családon belüli erőszakkal kapcsolatban. Készítette a BRFK Bűnmegelőzési Osztály

2010. évben 1707 ügyben rendelt el a Budapesti Rendőr-főkapitányság nyomozást családon belüli erőszakkal kapcsolatos bűncselekmények vonatkozásában.

A vizsgált adatok egyértelműen alátámasztják, amit a szakemberek több éve leírnak, hogy a tudomásra jutott, látensé vált családon belüli bántalmazás elkövetői még mindig jellemzően férfiak. Ez azzal magyarázható, hogy míg a nők többnyire pszichés erőszakkal, addig a férfiak általában tettelesen, fizikai erejük kimutatásával oldják meg konfliktusaikat.

2. sz. melléklet

Gyermekjóléti szolgálatnak küldött jelzések száma a fővárosban:²²⁹

Kerület	Jelzések száma
I.	Nem áll rendelkezésre pontos adat
II.	Nem áll rendelkezésre pontos adat
III.	54
IV.	56
V.	44
VI.	90
VII.	47
VIII.	153
IX.	4
X.	186
XI.	125
XII.	Nem áll rendelkezésre pontos adat
XIII.	104
XIV.	30
XV.	72
XVI.	Nem áll rendelkezésre pontos adat
XVII.	Nem áll rendelkezésre pontos adat
XVIII.	12
XIX.	21
XX.-XXIII.	14
XXI.	1
XXII.	17
Összesen:	1030

A fővárosban értékelt időszakban a fenti táblázatból látható, hogy igen eltérő volt kerületenként a leadott jelzések száma, mindösszesen 1030 esetben készítettek gyermekvédelmi jelzést, míg 2009-ben 456 esetben tették meg.

²²⁹ Összefoglaló jelentés 2010. évben a családon belüli erőszakkal kapcsolatban. Készítette a BRFK Bűnmegelőzési Osztály